

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Анотація

Розкрито роль та сутність бюджетної політики як складової економічного розвитку країни. Визначено основні напрями підвищення ефективності бюджетної політики в умовах економічних перетворень. Важливим завданням на сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни є підвищення якості і рівня життя, зростання добробуту населення, на що мають впливати позитивні структурні зміни в економіці, підвищення її конкурентоспроможності як основи для економічного зростання. Структурна перебудова економіки потребує удосконалення інституційних умов проведення реформ моделі соціально-економічного розвитку, зміни підходів до формування бюджетної політики країни. Бюджетна політика, будучи вагомим елементом фінансової політики, значною мірою визначає роль та місце держави у регулюванні соціальних та економічних процесів, забезпеченні макроекономічного зростання.

Ключові слова: бюджет, бюджетна політика, бюджетне регулювання, доходи бюджету, видатки бюджету.

Н. В. Гусаревич, аспірантка,
Киевский национальный торгово-экономический университет,
г. Киев

БЮДЖЕТНАЯ ПОЛИТИКА ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ

Аннотация

Раскрыта роль и сущность бюджетной политики как составляющей экономического развития страны. Определены основные направления повышения эффективности бюджетной политики в условиях экономических преобразований. Важной задачей на современном этапе социально-экономического развития страны является повышение качества и уровня жизни, роста благосостояния населения, на что должны влиять позитивные структурные изменения в экономике, повышение ее конкурентоспособности как основы для экономического роста. Структурная перестройка экономики требует совершенствования институциональных условий проведения реформ модели социально-экономического развития, изменения подходов к формированию бюджетной политики страны. Бюджетная политика, являясь весомым элементом финансовой политики, в значительной мере определяет роль и место государства в регулировании социальных и экономических процессов, обеспечении макроэкономического роста.

Ключевые слова: бюджет, бюджетная политика, бюджетное регулирование, доходы бюджета, расходы бюджета.

Постановка проблеми. В умовах економічної нестабільності одним з важливих напрямів сучасної бюджетної політики є формування сприятливого макроекономічного середовища, здійснення послідовних та ефективних заходів у бюджетно-податковій сфері, забезпечення стабільності державних фінансів, високих темпів економічного зростання на основі проведення модернізації економіки держави, формування бюджету з чіткими фіскальними та видатковими орієнтирами. З метою підтримки економічного зростання потребують посилення дієвості інституційні механізми бюджетної, податкової, митної, грошово-кредитної політики. Крім того, метою бюджетної політики повинно стати забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що реалізуються через інститути бюджетного регулювання, державного фінансового контролю та державної політики фінансово-економічної стабілізації. Необхідним є здійснення поступової переорієнтації проведення бюджетної політики на забезпечення підґрунтя економічного зростання, що має стати основою істотного підвищення рівня життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вагомих наукових досліджень у сфері бюджетної політики економічного розвитку країни можна назвати праці Т. Боголіб [1], О. Василика, І. Запатріної, Л. Лисяк [4], І. Луніної, І. Лук'яненко[5], А. Мазаракі [3], В. Федосова, І. Чугунова [6-8], С. Юрія та ін. Серед найбільш значущих наукових досліджень зарубіжних вчених із питань формування бюджетної політики можна назвати праці Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Н. Вільяма, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, В. Танзі, А. Улюкаєва. Однак подальшого дослідження потребують питання щодо визначення стратегічних напрямків і завдань бюджетної політики для стабілізації і розвитку держави, а також методів досягнення високого рівня ефективності даної політики та її впливу на економіку в цілому.

Метою статті є розкриття сутності та ролі бюджетної політики в системі економічного розвитку країни, визначення її пріоритетних напрямів, що спрямовані на забезпечення фінансової стабілізації та реалізацію структурних змін економіки та соціальної сфери відповідно до змін суспільного середовища.

Виклад основного матеріалу. На даному етапі соціально-економічного розвитку країни важливими завданнями бюджетної політики є створення дієвого механізму управління бюджетним процесом як складової системи управління державними фінансами, встановлення взаємозв'язку між стратегічними цілями розвитку держави та можливостями бюджету у середньостроковій перспективі, забезпечення прозорості, передбачуваності та послідовності бюджетної політики.

Бюджетна політика є вагомою складовою фінансової політики та значною мірою визначає місце і роль держави у регулюванні соціальних та економічних процесів, забезпеченні макроекономічного зростання. Основою для стійкого довгострокового економічного зростання повинні стати відповідні заходи державного регулювання, що реалізуються шляхом застосування економічних та інституційних важелів.

Основною метою бюджетної політики є забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням довгострокової збалансованості бюджетної системи, яка передбачає формування стабільної податкової бази, своєчасного та достатнього рівня фінансування основних напрямів розвитку соціально-економічної сфери, формування ефективного механізму міжбюджетного регулювання. Світовий досвід показує, що бюджетна рівновага досягається при збалансованому бюджеті, який має впливати на темпи економічного зростання, рівень добробуту населення.

Бюджетна політика впливає на темпи економічного розвитку країни, створення оптимальних умов для структурної перебудови економіки, активізацію процесів інноваційного розвитку, сприяє розбудові соціальної інфраструктури, що є передумовою забезпечення дієвого суспільного розвитку. Основні підходи щодо визначення пріоритетних напрямів бюджетної політики необхідно розглядати з врахуванням циклічності розвитку економіки, стійкості бюджетної системи, що сприятиме досягненню високих показників соціально-економічного розвитку країни.

Основна мета бюджетної політики полягає у: забезпеченні економічного зростання на засадах інституційного, інвестиційного розвитку та структурних перетворень, ефективного використання природно-ресурсного, людського потенціалу; створенні сприятливих умов для збільшення обсягів виробництва відповідно до інноваційного напрямку економічного розвитку, у тому числі розбудова високотехнологічної, наукоємної інфраструктури промисловості, підтримка розробки та впровадження нанотехнологій; зміцненні фінансової основи місцевого самоврядування; підвищенні якості соціального захисту та рівня життя населення. Важливим є ефективне використання бюджетних коштів. Для цього необхідно забезпечити достатньо високий рівень інституційних перетворень бюджетного середовища. Вирішення завдань бюджетної політики залежить від вибору та реалізації методів бюджетного регулювання, тому насамперед при формуванні бюджетної політики необхідно чітко визначити її пріоритети, які повинні бути досягнені при її реалізації.

На основі зарубіжного досвіду щодо формування та реалізації бюджетної політики можна визначити основні бюджетні пріоритети на

сучасному етапі розвитку економіки – запровадження та підвищення рівня середньострокового бюджетного планування і моніторингу соціально-економічної результативності бюджетних витрат за допомогою якісних і кількісних індикаторів. Перехід до середньострокового бюджетного планування та прогнозування набув широкого застосування в країнах з розвиненою економікою.

Основною метою бюджетної політики країни в середньостроковій перспективі є відновлення бюджетної стійкості, створення дієвого механізму управління бюджетним процесом як складової системи управління державними фінансами, встановлення взаємозв'язку між стратегічними цілями розвитку держави та можливостями бюджету у середньостроковій перспективі, забезпечення прозорості, передбачуваності та послідовності бюджетної політики. Система середньострокового бюджетного планування – одна з основних складових системи державного регулювання економіки, яка є сукупністю фінансово-бюджетних, соціально-економічних складових та відповідних взаємозв'язків, у тому числі дохідна, видаткова частини бюджету, дефіцит бюджету, державний борг, податкове регулювання, міжбюджетні відносини, внутрішнє та зовнішнє економічне середовище [6].

Бюджетна політика, що реалізується через систему бюджетних механізмів, забезпечує бюджетну рівновагу та ефективний вплив на соціально-економічні процеси. Бюджетний механізм та реалізація відповідної політики у сфері державних фінансів із використанням регулюючих можливостей бюджету є вагомими інструментами впливу держави на розвиток економіки, забезпечення необхідного рівня соціальних стандартів. Економічна сутність бюджетної політики як інструменту регулювання економічного розвитку полягає у використанні бюджетної архітекτονіки, яка визначається оптимальними співвідношеннями між елементами бюджетної системи для впливу на динаміку економічного зростання. Визначення пріоритетів державної підтримки, спрямованої на економічне зростання та соціальний розвиток, є одним з важливих завдань бюджетної політики.

Бюджетне регулювання має ґрунтуватися на сукупності форм, засобів, механізмів формування та реалізації завдань бюджетної політики, які визначають умови взаємовідносин учасників бюджетного процесу. Основними пріоритетними напрямками розвитку бюджетної системи визначено запровадження середньострокового бюджетного планування у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів, бюджетних програм; удосконалення методологічних засад програмно-цільового методу планування бюджету; застосування дієвих підходів управління державними

фінансами. Однією з основних цілей бюджетної політики є забезпечення стійкого довготривалого економічного зростання, шляхом структурно-інноваційних перетворень економіки, створення сприятливого інвестиційного середовища, достатньо високого рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що реалізується через інститути бюджетного регулювання.

Державне регулювання економічної та соціальної політики реалізується за допомогою бюджетного механізму, який включає як процес перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту, так і вплив на соціально-економічний розвиток держави та адміністративно-територіальних одиниць. Перспективне прогнозування доходів і видатків бюджету є одним із вагомих елементів державного регулювання сталого розвитку та забезпечення економічного зростання [8].

Бюджетне регулювання у сфері видатків є важливою складовою фінансової політики, яка суттєво впливає на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому. Від якості та своєчасності прийняття рішень з питань, зокрема, формування бюджетних видатків залежить збалансованість державних фінансів, рівень ефективності державного регулювання економічних процесів. Через видатки бюджету уособлюється роль держави у регулюванні економічних процесів, забезпеченні макроекономічного зростання, соціальних гарантій населення, вдосконалення структури суспільного виробництва. Бюджетні видатки є важливим інструментом впливу на розвиток економіки і соціальної сфери, оскільки за їх допомогою держава може змінювати структуру виробництва, впливати на результати діяльності економічних суб'єктів, здійснювати соціальні перетворення.

Видаткова частина бюджету здійснює відчутний вплив як на розвиток окремих галузей і економіки в цілому, так і на рівень соціального розвитку суспільства. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема оптимального розподілу обмежених бюджетних ресурсів .

Перспективне бюджетне планування на основі програмно-цільового методу дає можливість встановлювати чіткі пріоритети у сфері бюджетних видатків, розробляти і реалізовувати ефективну бюджетну політику, посилювати бюджетний контроль та підвищити відповідальність головних розпорядників за розподілом і використанням бюджетних коштів. Зазначене сприятиме посиленню позитивного впливу бюджетної політики на соціальний розвиток та економічне зростання як передумови підвищення життєвого рівня та добробуту населення.

Результативність бюджетної політики визначається як перевищення ефективності видатків бюджету над фіскальним впливом доходів бюджету.

Значення даного перевищення повинно бути найбільшим для отримання дієвого фінансового інструменту економічного зростання [7].

Бюджетна політика повинна враховувати відповідну переорієнтацію економіки на переважно ендогенні чинники економічного зростання з огляду на євроінтеграційні процеси, при цьому бюджет, як вагомий елемент системи державного регулювання економіки, має спиратися на довгострокову програму економічного й соціального розвитку країни. Основні напрями бюджетної політики повинні формуватися із чітким виділенням пріоритетів, на засадах комплексного підходу з урахуванням виявлених проблем та аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів, які визначають процеси розвитку суспільства.

Формування бюджетної політики на середньострокову перспективу дозволяє визначати стратегічні цілі бюджетної політики, забезпечити прозорість і відкритість щодо досягнення соціально-економічних завдань протягом запланованого періоду, досягати реалістичних прогнозів доходів бюджету, встановлювати основні пріоритети у сфері бюджетних видатків, забезпечувати своєчасне корегування бюджетної політики.

Висновки. На даному етапі економічного розвитку країни особливо вагомим є необхідність переосмислення ролі бюджетної політики та підвищення її ефективності. Розробка і реалізація бюджетної політики має спиратися на науково обґрунтовані положення та результати проведених досліджень з питань бюджетних відносин, що безперечно посилить збалансованість державних фінансів та створить необхідні умови для підвищення рівня керованості економічних процесів країни. Формування бюджетної політики, визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку країни необхідно здійснювати, виходячи із відповідного рівня економічного зростання. Ефективне функціонування економіки можливе за умови тісної взаємодії інституційних компонентів фінансової політики. Зазначене сприятиме створенню дієвої архітектоники суспільного виробництва, яка в майбутньому забезпечить збалансований розвиток адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Боголіб Т. М. Бюджетна політика як інструмент макроекономічної стабільності / Т. М. Боголіб // Економічний часопис –XXI. – 2015. – № 3-4 (1). – С. 84-87.
2. Бюджетний кодекс України : Закон України №2456–VI.–К.:Алерта; ЦУЛ, 2011. – 118 с.
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канева; за заг. ред. А. А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ : КНТЕУ, 2015. – 376 с.
4. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: монографія / Л. В. Лисяк. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
5. Лук'яненко І. Г. Моделювання впливу змін фіскальної політики на економіку України / І. Г. Лук'яненко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 4 (411). – С. 197-201.

6. Чугунов І. Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин / І. Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 4. – С. 13 – 22.
7. Чугунов І. Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І. Я. Чугунов // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2014. – № 5. – С. 64-77.
8. Чугунов І. Я. Бюджетна політика економічного розвитку / А. В. Павелко, І. Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2015. – № 2 (100). – С. 64-73.

Nataliya Gusarevich, postgraduate student,
Kyiv National University of Trade and Economics,
Kyiv

BUDGET POLICY OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF A COUNTRY

Abstract

The role and nature of fiscal policy as a component of economic development. The main directions of improving the efficiency of fiscal policy in terms of economic transformation. An important task at the present stage of socio-economic development is to improve the quality and standard of living, the welfare population, with the positive impact of structural changes in the economy, improve its competitiveness as a foundation for economic growth. Economic restructuring needs improving institutional conditions for reform model of social and economic development, changes of approaches to fiscal policy. Fiscal policy, as an important element of fiscal policy, largely determines the role and place of the state in regulating social and economic development, ensuring macroeconomic growth.

Keywords: budget, budgeting, budget control, budget revenues, budget expenditures.

References:

1. Boholib, T. (2015). Fiscal policies a tool of macro economic stability. *Ekonomichnyy chasopys –XXI [Economic Journal –XXI]*, no.3-4 (1), pp. 84-87(in Ukr.).
2. *Budget Code of Ukraine* (2011), Law of Ukraine №2456-VI.Alert,TSUL, Kyiv,118 p.(in Ukr.).
3. Chugunov, I.J. et al. (2015).*Derzhavne finansove rehulivannia ekonomichnykh peretvoren'* [State financial regulation of economic reforms]. Ed. A.A.Mazaraki. KNTEU, Kyiv, 375 p.(in Ukr.).
4. Lysyak, L.V.(2009). *Biudzhetna polityka u systemi derzhavnoho rehulivannia sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy* [Fiscal policy in the state regulation of social and economic development of Ukraine]. DNNU AFU, Kyiv, 600 p.(in Ukr.).
5. Lukyanenko, I.G. (2012). Model lingthe impact of changes in fiscal policy on the economy of Ukraine. *Biznes Inform [Business Inform]*, no.4 (411), pp. 197-201(in Ukr.).
6. Chugunov, I. (2011).Theoretical basis of budget relations.*Visnyk KNTEU [Bulletin KNTEU]*, no. 4, pp. 13-22 (in Ukr.).
7. Chugunov, I. (2014). Long-term budgetary strategy in the system of cyclical economic. *Visnyk KNTEU [Bulletin KNTEU]*, no. 5,pp. 64-77 (in Ukr.).
8. Chugunov, I., Pavelko, A. (2015). Fiscal policy of economic development. *Visnyk KNTEU [Bulletin KNTEU]*,no. 2 (100), pp. 64-73 (in Ukr.).

